

**ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ**

**ПРИЧОРНОМОРСЬКІ
ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ**

Науковий журнал

Випуск 15

**Одеса
2017**

КРЕДИТНІ ЦИКЛИ В ТРАДИЦІЙНІЙ ТА ІСЛАМСЬКІЙ МОДЕЛЯХ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

THE CREDIT CYCLES IN THE TRADITIONAL AND ISLAMIC MODEL OF THE BANKING SYSTEM

У статті проведено порівняльний аналіз циклічності руху кредитних ресурсів у традиційній та ісламській моделях функціонування банківської системи та визначення на їх основі найефективніших важелів регулювання руху кредитних ресурсів.

Ключові слова: кредит, кредитний цикл, циклічність, кредитні ресурси, традиційна банківська модель, ісламський банк, кредитна експансія, глобалізація.

В статье проведён сравнительный анализ цикличности движения кредитных ресурсов в традиционной и исламской моделях функционирования банковской системы и определение на их основе эффективных

рычагов регулирования движения кредитных ресурсов.

Ключевые слова: кредит, кредитный цикл, цикличность, кредитные ресурсы, традиционная банковская модель, исламский банк, кредитная экспансия, глобализация.

In the article are defined the features of the cyclicity of the credit movement and the traditional model of the Islamic banking system, to carry out a comparative analysis of the results and to prove the necessity of developing effective methods of regulating the credit movement for banks in Ukraine.

Key words: credit, credit cycle, cyclicity, credit resources, traditional banking model, Islamic bank, credit expansion, globalization.

УДК 336.71:336.77

Кретов Д.Ю.

аспірант, викладач кафедри

банківської справи

Одеський національний економічний
університет

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світового фінансового середовища зазнав значних змін після останніх кризових явищ, які призвели до найбільшого падіння показників результатів діяльності банків на протязі всього їх розвитку. Найуразливішою ланкою при цьому стала кредитна діяльність банків, яка значно впливає як на розвиток кожного з банків, так і на розвиток усього банківського сектору та економіки країни в цілому. Поява нових та ускладнення традиційних видів кредитних продуктів банків, з одного боку, сприяло значному розширенню попиту на фінансові ресурси, а з іншого, ускладнило процеси виявлення та оцінки ризиків, що притаманні кредитним операціям банку, особливо з урахуванням впливу циклічного розвитку економіки. Недооцінка регулюючими органами важливості раціональної організації кредитних відносин, лібералізація банків при визначенні можливостей отримання та своєчасного погашення позичальниками кредитів призвела до формування основи для розвитку та накоплення кризових явищ, які ресурсів під впливом процесів глобалізації завдав руйнівного впливу на світовий загальноекономічний розвиток у 2007–2009 рр.

Аналіз результатів світової економічної кризи доводить, що під її впливом ісламські банки зазнали значно менше збитків, ніж традиційні. Тому виникає необхідність чіткого та обґрунтованого визначення найбільш ефективних та найвпливовіших важелів регулювання руху кредитних ресурсів традиційної та ісламської моделей функціонування банківських систем. Зазначене актуалізує визначення особливостей формування банківських кредитних циклів у традиційних та ісламських моделях організації відносин з позичальниками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню кредитного циклу та його особливос-

тей в традиційній та ісламській моделях функціонування банківської системи присвятили наукові праці такі зарубіжні вчені як: А. Ерче, Л. Лаевен, Д. Бураков, К. Рейнхарт, Л. Фернандес, М. Чапру та ін.

Серед причин світової фінансової кризи, які лежать у площині банківського традиційного функціонування, вчені А. Ерче, Л. Фернандес [1], К. Рейнхарт [2], виділяють надмірне кредитування протягом тривалого періоду часу. Л. Лаевен [3], М. Чапра [4] розглядають кризу як складову економічного циклу, визначаючи ряд специфічних факторів, що можуть спровокувати її розгортання, а саме: надмірне використання спекулятивних активів та деривативів, сек'юритизацію, незадовільне виконання національними банками та міжнародними фінансовими організаціями ролі кредитора та наглядових функцій.

Необхідність використання досвіду ісламських банків при організації кредитної діяльності традиційними банками з позичальниками визначає Д. Бураков, який стверджує, що це дозволить визначити напрямки для подальшого вдосконалення кредитної сфери з метою забезпечення фінансової стабільності національних економічних систем і захисту від масштабних кризових потрясінь [5, с. 5].

Серед вітчизняних вчених, чії праці присвячені проблемам особливостей циклічності руху кредиту ісламських і традиційних банків слід виділити В. Вишневського, О. Чугаєва, А. Чередниченко, Т. Черничко та ін..

В. Вишневський в своїх дослідженнях звертає увагу на таку особливість ісламських банківських установ, як недопущення лихварства та заборону позикового відсотка, що стримує та протидіє підсиленню амплітуди коливань кредитного циклу в ісламських країнах [6, с. 31].

О. Чугаєв та А. Чередниченко в своїх дослідженнях стверджують, що в короткостроковій перспективі ісламські фінансові інститути зазнають значного поширення в світі та Україні, для чого вже зараз існує підґрунтя та відповідна потреба, а досвід ісламських банків заслуговує на увагу вітчизняного банківського менеджменту [7, с. 15].

Віддаючи належне науковому доробку зарубіжних та вітчизняних вчених, необхідно відзначити, що на сьогоднішній день кількість досліджень феномена кредитного циклу зростає. При цьому є практично відсутнім визначення особливостей та порівняння кредитних циклів у традиційній та ісламській моделях функціонування банківської системи. Це зумовило вибір напряду дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є порівняльний аналіз циклічності руху кредитних ресурсів у традиційній та ісламській моделях функціонування банківських систем. Для досягнення мети у статті вирішено завдання: визначено головні чинники, що впливають на кредитні цикли; здійснено аналіз основних показників кредитної діяльності ісламських та традиційних банків та визначені їх головні переваги і недоліки, які впливають на кредитні цикли.

Виклад основного матеріалу. Остання світова економічна криза довела всю вразливість національних банківських систем до загальносвітових кризових явищ. В першу чергу це стосується важелів макропруденційного регулювання, які виявилися неадекватними у боротьбі з розповсюдженням кризи та її наслідками.

У передкризовий період вплив процесів глобалізації на розвиток національних банківських систем розглядався виключно з позитивного боку, як чинник, що прискорює рух фінансового капіталу, призводить до розвитку та впровадження нових технологій та банківських продуктів. Майже ніхто в той час не звертав уваги на негативні прояви цього явища: зростання спекулятивних операцій на фінансовому ринку, наявність асиметрії інформації, зростання залежності національних економік від зовнішнього фінансування та збільшенню їх ступеню вразливості до кризових явищ. Саме недооцінка зазначених явищ призвела до розповсюдження фінансової кризи на весь світовий економічний простір та до найбільших збитків за весь період розвитку світового фінансового простору. При цьому, головним рушійним чинником світової кризи стало незабезпечене та нераціональне використання кредитних ресурсів банками, що позначилося на амплітуді коливань кредитного циклу та вплинуло на економічні цикли та ще більш загострило світову кризу.

Проведений порівняльний аналіз традиційної та ісламської моделей функціонування банківських систем на основі показників діяльності банків країн Європейського Союзу, США та країн Арабського

світу свідчить, що банківські системи, які функціонували за традиційною моделлю зазнали більших збитків, а ніж ті, які функціонували за ісламською.

У традиційній моделі ринковий механізм повинен забезпечувати регулювання на кредитному ринку за допомогою стимулів та стримуючих чинників, які створюють умови для отримання банком прибутку або збитків. Головним джерелом прибутків у традиційній банківській моделі є відсотки, які отримуються через механізм кредитування. Збитки з'являються ж тоді, коли позичальник не в змозі погасити кредит та виплачувати відсотки, тому для уникнення збиткового кредитування банки повинні аналізувати кредитоспроможність та платоспроможність позичальників.

Але в періоди економічного зростання традиційні банки збільшують апетити до ризиків, допускають неконтрольовану кредитну експансію, зменшуючи при цьому вимоги до захисту кредитних операцій. Варто зазначити, що такий захисний механізм, який не допускає розвиток надмірного кредитування, може бути створеним тільки за умови справедливого розподілу прибутків та збитків (PLS) між учасниками кредитної угоди є у ісламській моделі банківських систем, а у традиційній – відсутній.

Замість того, щоб змусити банки та вкладників розділяти ризики бізнесу, традиційна банківська модель майже звільняє їх від них. Таким чином, кредитний ринок стає нездатним контролювати своїх учасників, що призводить до неконтрольованого збільшення обсягів банківських кредитів, надмірного левериджу та надання позичок неплатоспроможним позичальникам [8, с. 256]. Завдяки цим процесам відбувається посилення коливань циклічності руху кредиту та його прискорення.

Ісламська модель функціонування банків є більш стійкою до кризових явищ, оскільки в ній використовуються режимні угоди. Гроші при цьому не є товаром і не мають внутрішньої цінності, навіть якщо вони витрачені. Єдина перевага грошей у тому, щоб перетворити свою грошову функцію в економічну функцію або через торгівлю, або через інвестиції. Таким чином, ісламський банк, як послідовник принципу Шаріату, не може інвестувати в будь-який продукт, який йому потрібний.

Ісламський банк не продає борг та не інвестує в проблемні активи і іпотечні цінні папери. У результаті проведених порівняльних досліджень було виявлено, що під час кризи з 2007 по 2008 рр. рентабельність знизилася як ісламських, так і звичайних, традиційних банків. Однак, прибутковість ісламських банків знизилася менш ніж на 10%, а рентабельність традиційних зазнала зниження більш ніж на 30% [9].

Менш великі інвестиційні портфелі, нижчий рівень левериджу і прихильність принципам Шаріату, що не дозволяє ісламським банкам займатися

фінансуванням або інвестуванням у ті види фінансових інструментів, які несприятливо позначилися на їх традиційних конкурентах, – усе це сприяло досягненню ісламськими банками кращих результатів порівняно з традиційними банками.

Необхідно відмітити, що для ісламської банківської моделі у порівнянні з традиційною, існує певна кількість особливостей системи кредитування (табл. 1).

Дані наведеної таблиці свідчать, що:

– по-перше, ісламські банки базують свою діяльність не на кредитуванні, а на інвестиціях. Передумови для цього полягають в релігійних переконаннях мешканців Близького Сходу. При цьому існує пряма заборона на інвестування коштів у так звані «віртуальні активи», особливо похідні цінні папери, що усуває ймовірність виникнення фінансових «бульбашок»;

– по-друге, фінансування інвестиційних проєктів на відміну від інвестиційного кредитування, здійснюється через пайові схеми, в яких банки виступають учасниками угоди і спільно з клієнтом розподіляють як прибутки, так і збитки;

– по-третє, залучення ресурсів здійснюється за допомогою пайових контрактів на довірчих засадах, які, на відміну від традиційних депозитних рахунків, не передбачають фіксованих процентних виплат. При цьому кошти вкладаються у надійні проєкти, а розмір вигоди визначається розподілом майбутніх прибутків з банками.

Крім зазначеного, ісламські банки намагаються уникати невизначених ситуацій, що можуть призвести до значних збитків, це зумовлює формування резервів за фінансовими операціями в достатніх обсягах.

Однак, не зважаючи на суттєві переваги і досягнення, діяльність ісламської банківської моделі супроводжується й низкою недоліків: для ісламських банків є характерним низький рівень капіталізації порівняно з аналогічними західними банками; існує ускладнений доступ до фінансової

інформації, що обмежує можливості проведення зацікавленою стороною всебічного аналізу якості фінансового менеджменту ісламських банків, їхніх ризиків і структури активів; недосконалість нормативно-правової бази, яка повинна враховувати вимоги діяльності в рамках банківської системи іншої країни й водночас відповідати нормам шаріату; відсутність ефективного аналогу міжбанківського валютного ринку, що унеможлиблює якісне управління ліквідністю банків [6, с. 8].

Проведемо порівняльний аналіз кредитної діяльності традиційних та ісламських банків. Для цього, порівняємо основні показники діяльності банківських систем Європейського Союзу, Північної Америки та Арабських країн (рис. 1).

Як видно з наведеного графіку, цикл розвитку кредитної діяльності досліджуваних країн можна поділити на 3 періоди:

- 1) передкризовий;
- 2) кризовий;
- 3) посткризовий.

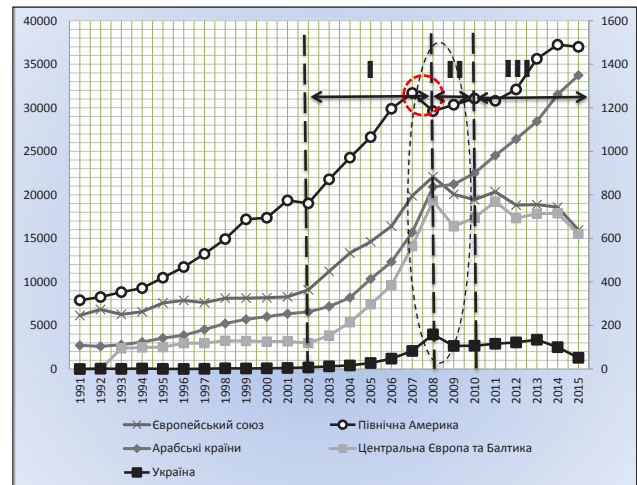

Рис. 1. Динаміка кредитування країн з традиційною та ісламською банківською моделлю за 1990-2015 рр. млрд. дол.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Таблиця 1

Порівняльна характеристика системи кредитування в традиційній та ісламській моделях банківських систем

Особливості	Традиційна банківська модель	Ісламська банківська модель
1. Основа діяльності	Кредитування	Інвестування
2. Використання відсотка	Відсоток як плата за кредит	Заборона відсотка
3. Наявність спекуляції	Велика кількість різновидів	Заборона спекуляцій
4. Об'єкти фінансування	Фінансовий та реальний сектори, високо прибуткові та ризиковані об'єкти кредитування	Реальний сектор економіки
5. Пріоритетні об'єкти фінансування	Великий бізнес	Малий та середній бізнес
6. Розподіл ризиків	Головним чином позичальники	Між вкладниками, банком та позичальниками
7. Регулювання та контроль	Державні органи	Представники духовництва

Джерело: побудовано автором за даними [6; 7]

Перший період (2002 – I півріччя 2008 рр.) – передкризовий, характеризується загальним збільшенням обсягів кредитування під впливом фінансової глобалізації та складається з 2 фаз кредитного циклу – фази пожвавлення та фази кредитної експансії.

На першій фазі – фази пожвавлення (2002-2005 рр.), під впливом процесів глобалізації прискорюється рух капіталу, збільшується його пропозиція, а також розширюється попит на позики та підвищується норма процента. Норма відсотка резервування є практично нульовою. Так, за період з 2002-2005 рр. темпи обсягів кредитування в банках Європейського Союзу зросли в 1,7 рази та склали майже 17 трлн. дол., в Північній Америці – у 1,5 рази та становили 29,9 трлн. дол., а у банках Арабських країн у 1,87 рази.

Що стосується банків України, то обсяги їх кредитів збільшились значно більше: майже у 7 разів та склали 47,8 млрд. дол.. Таке різке зростання обсягів кредитування у вітчизняному банківському секторі відбулося в першу чергу за рахунок впливу процесів фінансової глобалізації, котра спричинила значний притік дешевого іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему.

Наступною фазою першого періоду є фаза кредитної експансії (2006 – I півріччя 2008 рр.). Фаза кредитної експансії характеризується сукупністю змін в структурі кредитного циклу, пов'язаних з великими обсягами ресурсів, які позичаються, а саме: на відміну від фази кредитного пожвавлення, з більшою готовністю позичати кошти з боку кредиторів і більшою готовністю брати кошти з боку позичальників. Також дана фаза характеризується збільшенням готовності приймати кредитний ризик обома учасниками кредитної угоди. Особливістю змін, що відбуваються на даному етапі циклу є початок надлишкового розширення кредиту, як з боку попиту, так і з боку пропозиції з істотним погіршенням якісних характеристик позиченої вартості. Дана фаза також характеризується накопиченням протиріч у русі кредиту, що виражається в циклічному накопиченні кредитного ризику.

На даній фазі темпи зростання кредитів є найбільшими, відбувається й зростання цін на активи, обсягів операцій фінансування спекулятивного характеру, і в результаті – формування фінансових «бульбашок». Підприємства та домогосподарства прагнуть одержати швидкий прибуток, перепродаючи спекулятивні активи, що призводить до зменшення обсягів інвестицій у реальний сектор економіки та збільшення відсотку непродуктивних інвестицій. У результаті цього збільшується кількість економічних агентів, які вже не можуть отримувати дохід від обслуговування боргу підприємств та домогосподарств, що спонукає їх шукати нові джерела фінансування та прибутку,

призводячи до збільшення кількості деривативів у значному обсязі [10, с. 143]. При цьому центральні банки починають втрачати можливості контролю за обсягами похідних цінних паперів.

Зауважимо, що в Північній Америці фаза кредитної експансії відбувалася з 2006–2007 рр., оскільки вже наприкінці 2007 р. якість кредитів значно погіршилась, що стосувалось в першу чергу іпотечного кредитування, кількість проблемних кредитів досягла свого максимального значення та призвела до кризи іпотечного кредитування в США. Це стало каталізатором щодо притоку спекулятивного іноземного капіталу в інші банківські системи країн світу та розповсюдження цієї кризи на світову фінансову систему.

Другий період – кризовий (II півр. 2008 – I півр. 2010 рр.) теж складається з двох фаз – фази кредитного стиснення та фази самої кризи, крім банків США, у яких криза почалася з 2007 року. Фаза кредитного стиснення характеризується сукупністю змін в структурі циклу, що пов'язана з реалізацією якісних змін в позиковій вартості – реалізації ризику неповернення, яка запускає процес змін в поведінці суб'єктів. Банки починають нести збитки, внаслідок зростання питомої ваги простроченої заборгованості та знижують готовність позичати кошти і брати на себе ризики. Позичальники ж змушені також скоротити попит на кредити, за винятком потреб у реструктуризації.

Отже, фаза кредитного стиснення відображає перехід кількісних змін – накопичення протиріч, у якісні – реалізацію протиріч та відображає зміну процесу накопичення кредитного ризику на його реалізацією. Виходячи з даних наведеного вище графіка, темпи зростання обсягів кредитування за 2008–2009 рр. в Європейському Союзі скоротилися на 13%. У США, темпи зростання обсягів кредитування у 2007 р. скоротилися вдвічі, та склали 6%, у порівнянні з показником минулого року. В Україні темпи скорочення кредитів становили 33% [9]. Цьому сприяв, перш за все, початок відтоку іноземного капіталу з країни, в результаті чого, залежний від зовнішнього фінансування банківський сектор був нездатним самостійно задовольнити свої потреби у кредитних ресурсах. У результаті цього відбулося знецінення національної валюти, що призвело до того, що беручи дешеві іноземні кредити за певним курсом у 2002–2008 рр., вітчизняні банки повинні були повертати їх за вищим курсом, що ще більш ускладнило ситуацію в країні.

Що стосується Арабських країн з ісламською моделлю функціонування, то у більшості ісламських банків на міжнародному рівні обсяги кредитування зберегли позитивну динаміку. Так, з 2008–2009 рр. обсяги кредитування в Арабських країнах зросли на 14,4% [9]. Також швидко зростали і активи ісламських банків. При цьому було

виявлено, що в середньому таке зростання відбувалося в два рази швидше за зростання активів традиційних банків у 2007–2009 рр. Це сталося завдяки особливостям ісламської моделі функціонування банківської системи, а саме забороні операцій спекулятивного характеру та особливостях системи розподілу ризиків між вкладниками, банком та позичальниками.

У кінці фази кредитного стиснення настає криза (2009 р., у США – 2008 р.). Попит на позичковий капітал є максимальним, а його пропозиція досягає свого мінімуму. Знецінюється й заставне майно, норма позичкового процента та резервування досягають найвищих показників, так як банки повинні нараховувати резерви, а вони практично є нульовими. У цей період капітал стає дефіцитом і банки скорочують обсяги активів, що посилює проблеми розвитку реального сектору: зменшується попит на вироблену продукцію, зростають запаси нереалізованої продукції, масштаби товарообміну різко скорочуються, що призводить до спаду виробництва, поступово охоплюючи всі сфери економіки. Так, у 2009 р. обсяги кредитів у банків Європейського Союзу скоротилися на 2,4 трлн. дол., а в Україні – на 53 млрд. дол. Нездатність національних банківських систем протидіяти кризі призвела до банкрутства багатьох банків та фактичного призупинення процесів кредитування. А в кінці кризового періоду темпи падіння процесів кредитування економіки досягають своєї нижчої точки – дна, після якої відбувається перехід до наступного періоду.

Третій період – посткризовий (II півр. 2010 р. – по т. ч., крім банків США та ісламських) характеризується фазою депресії, або кредитної стагнації. В період цієї стадії банківська система та економіка в цілому знаходяться в після шоківому стані, виробництво не розширюється, причиною тому є призупинене кредитування та надлишок товарних запасів, вироблених в період економічного підйому, які поступово зменшуються.

Фазу кредитної стагнації характеризує сукупність змін, які можна назвати «рухом на дні». На даній фазі кількісні зміни в обсягах позичених коштів досягають свого максимуму у порівнянні з попередньою фазою. Якісні зміни в поведінці кредиторів і позичальників пов'язані з максимально можливим зменшенням рівня кредитного ризику в операціях. Ключовою особливістю даної фази є не стільки сумарне продовження скорочення попиту і пропозиції на кредит, але й надмірне раціонування кредиту – відмова в задоволенні якісних кредитних заявок позичальників, у зв'язку з переоцінкою кредитного ризику, очікуваннями всебічних дефолтів і недовіри до контрагентам. Із звільненням від наслідків реалізації кредитного ризику, зниженням частки простроченої заборгованості, поліпшенням кон'юнктури в економічній сфері починається про-

цес підвищувальних змін – збільшення пропозиції кредитних ресурсів, а також поліпшення якості позикової вартості, що в підсумку призводить до початку фази кредитної поживалення.

Наприклад, уже в кінці 2010 р. у банків Європейського Союзу зростання темпів кредитування, у порівнянні з 2009 р., склало 4,5%. У банків Північної Америки зростання обсягів кредитів відбулося на рік раніше, а його темпи склали 6,9% у порівнянні з показниками 2008 р.. А в Україні темпи зростання процесів кредитування почали поступово відновлюватись на початку 2011 р. та становили 4,7%. Що стосується ісламських банків Арабських країн, то на відміну від усіх інших, з 2009 по теперішній час у них відбувається сталий приріст обсягів кредитів на рівні 10% щорічно [9].

Наприкінці фази кредитної стагнації поступово починають формуватися умови для поживалення господарської активності. Цьому сприяють такі чинники: поступове збільшення обсягів кредиту, переливання капіталу до перспективніших сфер застосування, відновлення виробничих зв'язків, а також оновлення основного капіталу.

Варто відмітити, що обсяги кредитування в банківському секторі Європейського Союзу ще не досягли свого передкризового рівня. Так, у 2016р. обсяги кредитування склали майже 16 трлн. дол., що є на 37% менше показників 2008 р. При цьому в країнах ЄС загострилася проблема дефляції, що супроводжується незначними темпами економічного зростання.

Обсяги кредитів у країнах Північної Америки зросли порівняно з передкризовим рівнем та становили майже 38,5 млрд. дол. у 2016 р., що є на 22,5% більшим у порівнянні з 2008 р.

Зазначимо, що в Україні з 2011 р. економіка та її банківський сектор розпочали поступове відновлення процесів кредитування. У цей період відбулася стабілізація й укріплення банківського сектору, що призвело до позитивних результатів та переходу до стадії підйому. Уже у 2012 р. прибуток вітчизняних банків склав 600 млн. дол., а рентабельність активів зросла до 0,5%. Зменшилась й частка проблемних позичок до показника на рівні 8,9% [9].

Однак ця позитивна тенденція тривала до середини 2014 р.. Політична криза, яка відбулася в цей рік значно вплинула на економічну ситуацію в країні, та призвела до нової кризи в реальному та банківському секторі економіки. Темпи кредитування скоротились на 28,1% у порівнянні з 2013 р. [9]. Кризові явища продовжують розвиватись, і у 2016 р. обсяги вітчизняних кредитів скоротилися майже вдвічі, та становили 48 млрд. дол. Зберігається зазначена тенденція і у поточному, 2017 році. Така ситуація склалася через недостатність чіткої, послідовної, а в кінцевому результаті – неефективної політики державного грошово-кредитного

регулювання, нестабільність економічної та політичної ситуації в країні.

Висновки з проведеного дослідження.

В ході дослідження було проведено порівняльний аналіз банківських систем з традиційною та ісламською моделями функціонування. Було виявлено, що традиційна практика банківської посередницької діяльності передбачає широке використання кредиту та передачу ризиків, у той час як ісламські банки пропонують фінансові послуги, що засновуються на спільній інвестиційній діяльності та розподілі ризиків, що в свою чергу унеможливорює значне зростання циклічності руху кредитних ресурсів. Дотримання релігійних принципів шаріату ісламськими банками унеможливорює інвестування фінансових ресурсів у спекулятивні інструменти, які виявилися основними чинниками зростання амплітуди коливань кредитного циклу нинішньої глобальної економічної кризи в банківських системах з традиційною моделлю. Так, у період 2005–2007 рр. середній рівень прибутковості ісламських банків був нижчим, ніж у традиційних банків, що пояснюється, серед іншого, значно меншим рівнем ризикованості ісламських банківських операцій, які засновуються на дотриманні релігійних норм шаріату.

Однак темпи зростання наданих кредитів і збільшення обсягу активів ісламських банків протягом кризового періоду 2007–2009 рр. були в середньому на 70–80% вищими, ніж у традиційних банків. Сучасні темпи розвитку кредитування ісламських банків вже значно перевищили свій передкризовий рівень, в той час як більшість банків Європейського Союзу та США не досягли передкризових показників.

Те ж саме відбувається і з Україною. Наслідки загальносвітової економічної кризи 2008–2009 рр. та політичної кризи 2014 р. негативно вплинули на розвиток банківського сектору нашої країни. Беручи до уваги помилки у макропруденційному регулюванні минулих років та базуючись на головних перевагах ісламської та традиційної банківських моделей, Україні потрібна розробка ефективно системи контрциклічного регулювання банківського сектору, за допомогою якої відбувалося б раціональне управління рухом кредитних ресурсів та процесами надання позичок. За допомогою даної системи повинен досягатись відповідний баланс між розвитком реального та фінансо-

вого сектору, мінімізуватися коливання кредитного циклу та відбуватися загальне економічне зростання країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Balteanu I. Bank Crises and Sovereign Defaults: Exploring the Links [Electronic resource] / I. Balteanu, A.Erce, L.Fernandez // – Mode of access: <http://www.econ.unavarra.es/seminarios//120119%20Erce.pdf>.
2. Reinhart C. The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems [Electronic resource] / G. Kaminsky, C. Reinhart // IMF Working Paper.. – 2009. – Mode of access: http://www.economics.harvard.edu/faculty/rogooff/files/Is_US_Different_RR_3.pdf.
3. Laeven L. What Drives Bank Competition? Some International Evidence [Electronic resource] / S. Claessens, L. Laeven, // Journal of Money, Credit and Banking. – 2012. – № 36(3). – Mode of access: <http://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/3113.html>.
4. Chapra M. The Global Financial Crisis: Can Islamic Finance help? [Electronic resource] / M. Chapra – Mode of access: http://www.isdbforum.org/presentationPapers/5-M_Umer_Chapra.pdf.
5. Бураков Д.В. Кредитные циклы в традиционной, исламской и свободной моделях банковского дела: эмпирическое исследование отношения к риску // Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ» Том 8, № 2(2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naukovedenie.ru/PDF/37EVN216.pdf>.
6. Вишнеvский В.П. Рост исламской экономики в мире: институциональный анализ / В.П. Вишнеvский, Е.Н. Вишнеvская // Теоретическая экономика. – 2013. – № 5. – С. 27-37.
7. О.А. Чугаев, А.В. Чередниченко Исламський банкінг та його фінансові інструменти в контексті концепції потенційної моделі фінансової системи / Вісник НБУ – 2011. – №4. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ech/2011_3-4/13_16.pdf.
8. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації: монографія/ [Л.В. Кузнєцова, Я.С. Андреева, Л.В. Жердецька та ін.]; за ред. д-ра економ. наук, проф. Л.В.Кузнєцової. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 289 с.
9. Сайт Світового банку МБРР-МАР – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>.
10. Кузнєцова Л.В. Інноваційні фінансові інструменти захисту банків від ризиків на кредитному ринку. / Л.В. Кузнєцова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Випуск 15/2015. – Херсон, 2015. – С. 142-145.